

POSTANOWIENIE

3 kwietnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Władysław Pawlak

na posiedzeniu niejawnym 3 kwietnia 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa T. M.
przeciwko G. (poprzednio G.1) w M.
o uchylenie wyroku Sądu Polubownego,
na skutek skargi kasacyjnej T. M.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z 20 grudnia 2022 r., VII AGa 1484/22,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od T. M. na rzecz G. w M. kwotę 1200 (jeden tysiąc dwieście) zł, z odsetkami ustawowymi za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia skarżącemu niniejszego orzeczenia do dnia zapłaty, tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.**

(E.C.)

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną T. M. od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 20 grudnia 2022 r., sygn. akt VII AGa 1484/22 Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹§ 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001, nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący oparł na przesłankach uregulowanych w art. 398⁹§ 1 pkt. 2 i 4 k.p.c., a ponadto w piśmie procesowym z 9 maja 2023 r. powołał się na nieważność postępowania odwoławczego z uwagi na rozpoznanie sprawy przez Sąd Apelacyjny w składzie jednoosobowym (k. 1884). Przesłanki te nie zachodzą jednak w tej sprawie.

Kolegialność składu orzekającego, będąca ugruntowaną zasadą w postępowaniach odwoławczych, zapewnia wyższy standard kontroli odwoławczej, pozwala bowiem na kształtowanie się decyzji w drodze dyskursu i ścierania

stanowisk, umacnia bezstronność, niezależność i niezawisłość orzekania oraz zwiększa legitymację rozstrzygnięcia sądu w odbiorze społecznym, a tym samym jest pożądana z punktu widzenia właściwej ochrony praw stron i uczestników postępowania (zob. uchwała Sądu Najwyższego z 1 lipca 2021 r., III CZP 36/20, OSNC 2021, nr 11, poz. 74 i powołane tam judykaty). W związku z pandemią COVID - 19 ustawą z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID - 19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (dalej: „ustawa covidowa”), w wersji obowiązującej od dnia 3 lipca 2021 r. (por. art. 4 ustawy z dnia 28 maja 2021 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. poz. 1090), postanowiono, że w czasie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19 oraz w ciągu roku od odwołania tego z nich, który obowiązywał jako ostatni, w sprawach rozpoznawanych według przepisów k.p.c. w pierwszej i drugiej instancji sąd rozpoznaje sprawy w składzie jednego sędziego, z wyjątkiem spraw rozpoznawanych w składzie jednego sędziego i dwóch ławników; prezes sądu mógł zarządzić rozpoznanie sprawy w składzie trzech sędziów, jeśli uznał to za wskazane ze względu na szczególną zawartość sprawy lub precedensowy jej charakter (zob. art. 15 zzs¹ ust. 1 pkt 4, uchylony art. 28 pkt 2 ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. poz. 1860). Na gruncie tych przepisów w judykaturze Sądu Najwyższego wypowiedziano pogląd, że odstępstwo od zasady kolegialności składu sądu odwoławczego nie jest równoznaczne z oczywistym naruszeniem art. 45 ust. 1 Konstytucji RP (zob. uzasadnienie postanowienia z 29 kwietnia 2022 r., III CZP 77/22). Ostatecznie w związku z licznymi rozbieżnościami w orzecznictwie, Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z 26 kwietnia 2023 r. - zasada prawna - III PZP 6/22, wyjaśnił, że rozpoznanie sprawy cywilnej przez sąd drugiej instancji w składzie jednego sędziego ukształtowanym na podstawie art. 15 zzs¹ ust. 1 pkt 4 ustawy covidowej ogranicza prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP), ponieważ nie jest konieczne dla ochrony zdrowia publicznego (art. 2 i art. 31

ust. 3 Konstytucji) i prowadzi do nieważności postępowania (art. 379 pkt 4 k.p.c.), przy czym zastrzegł, że przyjęta w tej uchwale wykładnia prawa obowiązuje od dnia jej podjęcia.

Z uwagi jednak na datę wydania zaskarżonego wyroku brak jest podstaw do przyjęcia nieważności postępowania, opartej na braku dochowania wymogu kolegialności składu orzekającego w drugiej instancji.

Oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na tym, że istnieje potrzeba wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecnictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo, iż budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecnictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, nie publ., z dnia 26 czerwca 2015 r., III CSK 77/15, nie publ., z dnia 20 maja 2016 r., V CSK 692/15, nie publ.).

Potrzebę wykładni przepisów prawnych skarżący odnosi do oceny pozycji (według kryterium konsument-niekonsument) osoby fizycznej spełniającej niektóre lub wszystkie takie przymioty jak: dokonywanie czynności prawnych w celu osiągnięcia korzyści majątkowych; angażowanie w dłuższym okresie czasu znacznego kapitału w instrumenty finansowe, w tym akcje/udziały spółki kapitałowej; zasiadanie w organach spółki, w której akcje/udziały osoba fizyczna inwestuje; posiadanie specjalistycznej wiedzy, doświadczenia i umiejętności w zakresie danej branży; sporadycznie osobiste wspieranie spółki (czy to własnym staraniem, czy udzielając zabezpieczenia majątkowego), a jednocześnie nie wykonując tej formy zaangażowania we własnym imieniu, tylko w ramach spółki.

Wynikające ze stanu faktycznego okoliczności odnoszące się do pozycji i przymiotów skarżącego w ramach dokonywanych czynności prawnych, które stanowiły przedmiot sporu rozstrzygniętego przez Sąd polubowny - przytoczone także przez skarżącego we wniosku o przyjęcie jego skargi kasacyjnej do rozpoznania z powołaniem się na przesłankę z art. 398 ⁹§ 1 pkt. 2 k.p.c.- nie

pozwalają na przypisanie skarżącemu statusu konsumenta w rozumieniu art. 22¹ k.c., także w świetle dotychczasowego orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. W świetle ustaleń faktycznych, które są wiążące w postępowaniu kasacyjnym (art. 398¹³ § 2 k.p.c.) sporne czynności prawne były podejmowane przez skarżącego w ramach jego działalności gospodarczej i zawodowej. Wobec tego nie zachodzi eksponowana przez skarżącego przesłanka przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Ochrona konsumentów należy do priorytetowych zadań w polityce i prawodawstwie unijnym, czego wyrazem jest art. 38 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej. Przepisy regulujące niedozwolone postanowienia w umowach zawieranych przez przedsiębiorców z konsumentami zostały wprowadzone do kodeksu cywilnego w wyniku implementacji do polskiego porządku prawnego dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. U. L 95, s. 29; dalej: „dyrektywa 93/13”).

Według postanowień tej dyrektywy, przez konsumenta należy rozumieć każdą osobę fizyczną, która w zakresie umów objętych tą konwencją działa w celach niezwiązanych z handlem, przedsiębiorstwem lub zawodem, zaś przez sprzedawcę lub dostawcę należy rozumieć każdą osobę fizyczną i prawną, która w umowach objętych tą dyrektywą działa w celach dotyczących handlu, przedsiębiorstwa lub zawodu, bez względu na to, czy należy do sektora publicznego, czy prywatnego (art. 2 lit b). Dyrektywnej definicji konsumenta odpowiada również art. 22¹ k.c., zgodnie z którym za konsumenta uważa się osobę fizyczną dokonującą z przedsiębiorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową.

W wyroku z 20 stycznia 2005 r., C - 464/01, Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (wówczas Europejski Trybunał Sprawiedliwości), C-464/01, wyjaśnił, że osoba, która zawiera umowę dotyczącą towaru przeznaczonego do użytku po części gospodarczego, a po części niezwiązanego z działalnością gospodarczą, nie ma prawa powoływania się na dobrodziejstwo przepisów chroniące konsumentów, z wyjątkiem sytuacji, gdy użytek gospodarczy jest na tyle marginalny, iż odgrywa

jedynie nikłą rolę w ogólnym kontekście danej transakcji, przy czym bez znaczenia pozostaje fakt, iż pozagospodarczy aspekt ma charakter dominujący. W kolejnym natomiast wyroku z 8 czerwca 2023 r., C -570/21, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej orzekł, że jeżeli dominującym celem kredytu nie jest działalność gospodarcza, to kredytobiorca posiada pełne prawa przysługujące konsumentom, a art. 2 lit b) dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że pojęcie „konsumenta” w rozumieniu tego przepisu obejmuje osobę, która zawarła umowę kredytu do użytku częściowo związanego z jego działalnością gospodarczą lub zawodową, a w części niezwiązanego z tą działalnością wspólnie z innym kredytobiorcą, który nie działa w ramach swojej działalności gospodarczej lub zawodowej, jeżeli cel działalności gospodarczej lub zawodowej jest tak ograniczony, że nie jest dominujący w ogólnym kontekście tej umowy. W celu ustalenia czy cel gospodarczy jest ograniczony w wyżej opisanym zakresie należy uwzględnić wszystkie istotne okoliczności towarzyszące tej umowie, zarówno ilościowe, jak i jakościowe, takie jak w szczególności podział wykorzystania pożyczonego kapitału na działalność zawodową i pozazawodową, a w przypadku większej liczby kredytobiorców okoliczność, że tylko jeden z nich realizuje cel gospodarczy lub że kredytobiorca uzależnił udzielenie kredytu przeznaczonego na cele konsumenckie od częściowego przeznaczenia pożyczonej kwoty na spłatę długów związanych z działalnością gospodarczą lub zawodową.

Przewidziana w art. 398⁹ § 1 pkt. 4 k.p.c. oczywista zasadność skargi kasacyjnej zachodzi wówczas, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że przytoczone podstawy kasacyjne uzasadniają uwzględnienie skargi. W wypadku, gdy strona skarżąca twierdzi, że jej skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, powinna przedstawić argumentację prawną, wyjaśniającą w czym ta oczywistość się wyraża oraz uzasadnić to twierdzenie. Powinna w związku z tym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia prawa materialnego i procesowego, polegającą na jego oczywistości *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49, z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 75, z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, nie publ., z dnia 29 kwietnia 2015 r., II CSK 589/14,

nie publ.). Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2015 r., IV CSK 189/15 nie publ. i przywołane tam orzecznictwo).

Oczywistą zasadność skargi kasacyjnej skarżący - z powołaniem się m.in. na klauzulę porządku publicznego - odnosi do orzeczenia w zakresie kosztów postępowania przed Sądem polubownym i wskazuje, że strony wygrały spór w równych częściach, natomiast kosztami procesu został obciążony w całości skarżący (skarżący wygrał spór o przeniesienie akcji, przegrał o kary umowne; roszczenie przeciwnika skarżącego o przeniesienie akcji zostało oddalone w całości). Ponadto zwrócił uwagę, że przeciwnik skarżącego był reprezentowany przed Sądem polubownym przez prawników działających w ramach B. SK, lecz przedstawił dokumenty rozliczeniowe pochodzące od S. i obejmowały te dokumenty także inne usługi niż prowadzenie procesu przed Sądem polubownym. Wreszcie ok. 540 000 zł zostało „udokumentowane” nie fakturą VAT, lecz tzw. „fakturą pro forma”, której natura odpowiada ofercie. Koszty postępowania zostały ustalone na ok. 720 000 zł, co stanowi 360% opłaty, która byłaby należna przed sądem powszechnym, zaś koszty zastępstwa procesowego ustalono na ok. 940 000 zł, co stanowi ponad 3700% opłaty, która byłaby należna przed sądem powszechnym.

Klauzula porządku publicznego jak każda klauzula generalna jest niedookreślona, co pozostawia sądowi orzekającemu w konkretnej sprawie szeroki zakres dyskrejonalności. Przy jej stosowaniu nie chodzi o to, by orzeczenie sądu polubownego było zgodne ze wszystkimi wchodzącymi w grę bezwzględnie obowiązującymi przepisami, lecz o to, czy wywołało ono skutek sprzeczny z podstawowymi zasadami krajowego porządku prawnego. Merytoryczna kontrola orzeczeń sądów polubownych jest zatem ograniczona do naruszenia zasad porządku prawnego. Istnieje duża autonomia postępowania polubownego, całkowicie zgodna z zamierzeniami ustawodawcy, ograniczająca możliwości kontrolne sądu powszechnego. Strony decydując się na poddanie sporu sądowi polubownemu muszą się więc liczyć z tymi uwarunkowaniami polegającymi także na nikłej kontroli zewnętrznej jego wyroków (zob. postanowienie Sądu

Najwyższego z dnia 9 lipca 2008 r., V CZ 42/08, nie publ.). Oczywiście, nie oznacza to jednak, że w razie poddania sporu rozstrzygnięciu sądu polubownego, strony muszą godzić się na każdy rodzaj uchybień tego sądu o charakterze procesowym i merytorycznym.

Przez podstawowe zasady porządku prawnego stanowiące podstawę oceny wyroku sądu polubownego należy rozumieć nie tylko normy konstytucyjne, ale i naczelne zasady w poszczególnych dziedzinach prawa (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 grudnia 2015 r., I CSK 26/15, nie publ.), a badanie sprawy w zakresie podstawy uchylenia wyroku z art. 1206 § 2 pkt 2 k.p.c. nie może wykraczać poza kwalifikowane naruszenie prawa (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 października 2015 r., I CSK 922/14, nie publ.). Klauzula porządku publicznego obejmuje zarówno podstawowe zasady porządku prawnego o charakterze procesowym, jak i materialno-prawnym. Porządek publiczny w płaszczyźnie procesowej może być podstawą oceny wyroku sądu polubownego w dwóch aspektach. Po pierwsze, ocenie podlega zgodność procedury, która doprowadziła do wydania wyroku sądu polubownego z podstawowymi procesowymi zasadami porządku prawnego, a po drugie, skutki wyroku arbitrażowego z punktu widzenia ich zgodności z procesowym porządkiem publicznym, tj. czy dają się pogodzić z systemem prawa procesowego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 2012 r. I CSK 312/11, nie publ.). Z kolei naruszenie przez sąd polubowny prawa materialnego właściwego dla rozstrzygnięcia stosunku prawnego, z którego wynikał spór poddany pod osąd sądu polubownego, uzasadnia uchylenie jego wyroku jedynie wtedy, gdy łączy się z pogwałceniem podstawowych zasad porządku prawnego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 września 2009 r. I CSK 53/09, OSNC-ZD 2010, nr 1, poz. 25).

W świetle motywów Sądu polubownego w przedmiocie rozstrzygnięcia o kosztach postępowania arbitrażowego (s. 56-58, k. 293-295) oraz uzasadnienia zaskarżonego wyroku w tym zakresie (k. 1827-1828) brak jest podstaw do przyjęcia, że orzeczenie o kosztach postępowania arbitrażowego, tak co do zasady, jak i wysokości, narusza podstawowe zasady porządku prawnego RP, w tym ogólne zasady prawa procesowego o charakterze bezwzględny. W konsekwencji

nie może być mowy o kwalifikowanej wadliwości zaskarżonego wyroku i tym samym o oczywistej zasadności skargi kasacyjnej.

Z omówionych przyczyn Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 k.p.c., art. 391 § 1 k.p.c. i art. 398²¹ k.p.c., w zakresie zaś odsetek, opierając się na art. 98 § 1¹ k.p.c. w zw. z art. 19 ust. 1 i art. 31 ustawy z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 614) oraz przy uwzględnieniu § 2a rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 6 sierpnia 2014 r. w sprawie określenia brzmienia klauzuli wykonalności (jedn. tekst: Dz. U. z 2021 r., poz. 2324). Zasądzone koszty obejmują wynagrodzenie za zastępstwo procesowe ustalone według stawki minimalnej (§ 8 ust. 1 pkt 4 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie – jedn. tekst: Dz. U. z 2023 r., poz. 1964).

(E.C.)

[ms]